

Lietuvos vietos bendruomenių organizacijų sąjungos organizuotos diskusijos

„Teisės klausimai vietos bendruomenėms“

apibendrinimas

Lietuvos vietos bendruomenių organizacijų sąjunga (toliau, - LVBOS) 2021 m. lapkričio 9 d. organizavo diskusiją „Teisės klausimai vietos bendruomenėms“. Diskusijose dalyvavo LVBOS nariai, Alytaus, Druskininkų, Kaišiadorių, Sūduvos vietos veiklos grupių, savivaldybių bendruomenių organizacijų, bendruomeninių organizacijų tarybų, savivaldybių atstovai, Seimo narė Guoda Burokienė, Mykolo Romerio universiteto prof. dr. Saulius Nefas, Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos Nevyriausybinė organizacijų plėtros skyriaus vyriausioji specialistė Milda Saudargė, Vidaus reikalų ministerijos Viešojo valdymo ir vietos savivaldos politikos grupės vyresnioji patarėja Dalia Masaitienė. Iš viso 51 dalyvis. Diskusija truko 4 valandas.¹

Diskusijos pradžioje buvo skaitomas pranešimas tema „Bendruomeninių organizacijų veiklos teisinės prielaidos“, apžvelgiantis pagrindinius įstatymus (LR Konstitucija, LR Asociacijų įstatymas, LR Nevyriausybinė organizacijų plėtros įstatymas, LR Bendruomeninių organizacijų plėtros įstatymas, LR Vietos savivaldos įstatymas) ir kitus teisinius dokumentus, sudarančius pamatus bendruomeninėms organizacijoms kurtis ir veikti, aptartos teisės aktų taikymo problemos. Po pranešimo buvo organizuojamos 3 diskusijos darbo grupės (po 10-12) dalyvių šiais klausimais:

- *Kokia turėtų būti bendruomeninės organizacijos apibrėžtis?*
- *Koks turėtų būti bendruomeninės organizacijos santykis su vietos savivalda?*
- *Bendruomeninės organizacijos veiklos sritys ir įstatymais reglamentuotos galimybės joms veikti?*

Diskusijų dalyviai, diskutuodami klausimu „*Kokia turėtų būti bendruomeninės organizacijos apibrėžtis?*“, aptarė vietos bendruomenės ir bendruomeninės organizacijos apibrėžimus; organizacijos kūrimo prielaidas; bendruomeninių organizacijų veiklos sritis; bendruomeninių organizacijų atstovavimo problematiką.

Diskusijoje buvo pažymėta, kad svarbu teisiniais pagrindais sudaryti palankias sąlygas pilietinei visuomenei vystytis, stiprinti valstybės socialinio kapitalo rodiklius. Dalis diskutantų esamą bendruomeninės organizacijos apibrėžimą ir veiklos teisinį reglamentavimą vertino teigiamai, pabrėždami jo privalumus:

- 1) leidžia pilietiniams interesams laisvai konkuruoti,
- 2) neriboja veiklą ir privilegiją rinktis ką daryti,
- 3) apibrėžia institucijų pareigą įtraukti bendruomenines organizacijas į vietos klausimų svarstymus ir t.t.), tačiau pažymėjo, kad palaikytina LR Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos iniciatyva vykdyti LR Bendruomeninių organizacijų plėtros įstatyme ministerijoms priskirtą pareigą (teisės aktų nustatyta tvarka atlieka rengiamų ir priimtų teisės aktų, reglamentuojančių bendruomeninių organizacijų klausimus, analizę ir teikia su

¹ PASTABA. Atsižvelgiant į tai, kad diskutantams pritrūko laiko išsakyti savo mintis, diskusija buvo pratęsta lapkričio 23 d. ir jos rezultatai papildytas šis diskusijos apibendrinimas.

tuo susijusius pasiūlymus”) ir konsultuojantis parengti tinkamesnę bendruomeninės organizacijos apibrėžimo formuluotę, kuri turėtų būti suinteresuotųjų pusių plačiai išdiskutuota. Bendruomeninė organizacija pasižymi tam tikrais bruožais, lyginant su kitomis NVO, iš kurių išskirtini viešosios naudos ir viešojo intereso, susijusio su gyvenimu kaimynystėje, įgyvendinimo aspektai. Dalis diskutantų atkreipė dėmesį, kad šios srities klausimai yra platūs, o laiko nebuvo pakankamai gilesnei diskusijai.

Diskusijų dalyviai, diskutuodami klausimu „**Koks turėtų būti bendruomeninės organizacijos santykis su vietos savivalda?**“, aptarė bendruomeninių organizacijų veiklą vietos savivaldos kontekste; nagrinėjo bendruomeninėms organizacijoms priskirtiną vaidmenį ir funkcijas, kurios turėtų užtikrinti vietos savivaldą; aptartas bendruomeninės organizacijos ir seniūnaičių santykis bei vaidmenys.

Diskusantai pabrėžė bendruomenių svarbą užtikrinant vietos savivaldą, pažymėjo poreikį, įtvirtinti žemutinio lygio savivaldą, kuri plačiai taikoma ir visų demokratiškos Europos valstybių praktikoje, tikėtina, kad Lietuva liko vienintelė Europos Sąjungos valstybė su labai atitolusia nuo žmonių savivaldos sistema, labiau atkartojanti nedemokratiškos valstybių praktiką. Siūlytina šį reiškinį plačiau nagrinėti paremiant tyrimais ir kelti diskusijas. Atstovaujant vietos bendruomenės interesus yra svarbus abipusis pasitikėjimas ir bendradarbiavimas su seniūnaičiu. Diskutantų nuomone, *žemutinio lygio savivaldos įtvirtinimas ir natūralus bendruomenių tapsmas savivaldos dalimi turėtų būti nuoseklus ir esminis LVBOS siekis*. Diskusantai **pasiūlė**:

- 1) inicijuoti atlikti išsamų monitoringą, įvertinant LR Vietos savivaldos ir LR Bendruomenių plėtros įstatymų efektyvumą.
- 2) nuo 2023 m. savivaldybių tarybų rinkimų įstatymais įteisinti **realius** seniūnaičių rinkimus, išplėstas seniūnaičių funkcijas, resursus joms vykdyti ir išplėstinių seniūnaičių sueigų (tarybų) įgalinimą.

Diskusijų dalyviai, diskutuodami klausimu „**Bendruomeninės organizacijos veiklos sritys ir įstatymais reglamentuotos galimybės joms veikti?**“, aptarė bendruomeninių organizacijų sėkmingos veiklos trikdžius, bendruomeninių organizacijų išskirtinumas, lyginant su kitomis organizacijomis, veikiančiomis panašiose srityse.

Diskusantai pabrėžė, kad *bendruomeninės organizacijos yra savo veikla nepriklausomos, savanoriškos veiklos principais veikiančios organizacijos, kurios turi išsikeltus tikslus, atliepiančius vietos bendruomenės poreikius, ir teisę pasirinkti bet kokią bendruomenei artimą veiklą*.

Diskusantai įvardino vieną pagrindinių bendruomeninių organizacijų veiklos klausimų - **viešųjų paslaugų perdavimo ir socialinio verslo vystymo** ir diskutuodami dėl organizacijos vaidmens konstatavo, kad tai galimybė, kuria bendruomeninė organizacija **nebūtinai privalo naudotis**. Diskusijos atstovai pažymėjo, kad bendruomeninė organizacija **neturi** virsti verslo įmone, savanorio paversti verslininku. Tuo pačiu, tai yra *galimybė* organizacijoms plėsti pasirinktas veiklas. Svarbu pastebėti, kad bendruomeninių organizacijų atstovai ne visada supranta šio (viešųjų paslaugų perdavimo-perėmimo, socialinio verslo kūrimo) reiškinio, būtina ugdyti atstovų kompetencijas, reikalingas išmanymui ir dalyvavimui šiame procese, nepakanka kalbėti tik apie finansus, būtinas žmogiškųjų išteklių potencialo stiprinimas.

Diskusantai taip pat atkreipė dėmesį, jog egzistuoja labai didelis skirtumas tarp kaimo ir miesto bendruomeninių organizacijų: prigimtis vienoda, veikimo principai sutampa, tačiau skiriasi formavimosi pagrindai, veiklos priemonės, nevienodas atstovavimas.

Atkreiptas dėmesys į prof. G. Merkio tyrimą apklausos „Viešųjų paslaugų prieinamumo vietos bendruomenėse gerinimas“ (apklausa vyko 2021 m, kovo - balandžio mėn., joje dalyvavo 487 Lietuvos kaimo ir miesto bendruomenių organizacijos. Tyrimas pristatytas 2021 m. spalio mėn. 25 d., skelbiamas: [https://www.lvbos.lt/dokumentai/Rezoliucijos/Sociologines BO apklauskos tyrimas_galut.11.08](https://www.lvbos.lt/dokumentai/Rezoliucijos/Sociologines_BO_apklauskos_tyrimas_galut.11.08)), kad paslaugų teikime labiau dalyvauja kaimo bendruomeninės organizacijos, o miesto organizacijų atstovams labiau rūpi kitokios veiklos, trečdalis respondentų pažymėjo, kad pasigenda aiškios teisinės bazės viešosioms paslaugoms perduoti ir finansavimo.

Diskutantai gvildeno bendruomeninės organizacijos veiklos pamatines idėjas ir pažymėjo, kad tikslas yra sietinas su pilietinės visuomenės formavimu, tai yra **ideologinis jų matas o paslaugų teikimas - priemonė tikslui siekti** ir svarbu bendruomeninių organizacijų atstovams tai nuolat priminti. Tai turėtų būti skėtinės organizacijos **pareiga**.

Diskutuodami apie *bendruomeninių organizacijų aktyvios veiklos patirtis*, pažymėjo, kad būtinas nuolatinis vietos bendruomeninių organizacijų palaikymas ir atstovų švietimas, galimybė nuolat tobulinti gebėjimus, susijusius su organizacijos veiklos esme, viešųjų paslaugų teikimu, jų *pasirinkimu* teikti *tas* paslaugas, kurių negali teikti valstybė, bendradarbiavimu su seniūnijomis bei komunikacija su vietos valdžios institucijomis. Keltas siūlymas, kad turėtų būti organizuojami nuolatiniai mokymai Lietuvos mastu bendruomeninių organizacijų pirmininkams.

Diskutantų formuluotas **ilgalaikis LVBOS tikslas** – kad vietos bendruomenės taptų žemesniaja (pirmąja) savivaldos pakopa. Pastebėta, kad reikalingi kasmetiniai vertinimai (monitoringas), kaip įgyvendinami bendruomeninių organizacijų veiklai aktualūs įstatymai, vertinime turėtų dalyvauti Seimo Valstybės valdymo ir savivaldybių komitetas, mokslo įstaigos, LVBOS, tai padėtų atsakyti į klausimus - kodėl įstatymai neveikia, t. y. nepasiekia juose įtvirtintų tikslų (pvz. Vietos savivaldos įstatymas), būtina revizija, kodėl neveikia seniūnaičių institucija, būtina aiškiau apibrėžti seniūnaičio ir bendruomeninės organizacijos pirmininko apibrėžimą.

Diskutantai pažymėjo, kad reikalingos gilesnės diskusijos šiais ir kitais klausimais dėl bendruomeninių organizacijų paskirties bei veiklos ypatumų.

Diskusijos „Teisės klausimai vietos bendruomenėms“ išvados ir siūlymai

1. Bendruomeninių organizacijų veiklos teisinis reglamentavimas diskusijos dalyvių vertintinas teigiamai, tačiau būtinos iniciatyvos tikslinant:
 - 1.1. Bendruomeninės organizacijos apibrėžimą, labiau atliepiant jos veiklos pagrindus ir specifiką.
 - 1.2. Bendruomeninių organizacijų ir seniūnaičių santykį, tarpusavio vaidmenis vietos savivaldoje.
 - 1.3. Diskusijos apibendrinimai neturi tapti galutinėmis formuluotėmis LVBOS strategijai be LVBOS tarybos pritarimo ir turėtų būti naudojami kaip esamos situacijos analizės dalis VRM, SADM, ŽŪM inicijuotos **darbo grupės** darbe.
2. Peržiūrint LVBOS veiklos tikslus, siūlytini siekiniai:
 - 2.1. Siekti vietos bendruomenių sustiprinimo ir įgalinimo būti žemesniaja (pirmąja) savivaldos pakopa.
 - 2.2. Siekti nuolat kelti viešas diskusijas ir gryninti bendruomeninių organizacijų veiklos principus bei vaidmenį visuomenėje ir valstybėje.
 - 2.3. Siekti nuolat šviesti (organizuojant mokymus, seminarus ir kt.) bendruomeninių organizacijų atstovus, ugdyti gebėjimus, susijusius su organizacijos veiklos esme, viešųjų

paslaugų teikimu, bendradarbiavimu su seniūnijomis bei komunikacija su vietos valdžios institucijomis.

3. Diskusijos dalyviai akcentavo, kad bendruomeninės organizacijos yra savo veikla nepriklausomos, savanoriškos veiklos principais veikiančios organizacijos, kurios turi išsikeltus tikslus, atliepančius vietos bendruomenės poreikius, ir teisę pasirinkti bet kokią bendruomenei artimą veiklą ar atsisakyti jai nepriimtinos (pvz. paslaugų teikimo). Viešųjų paslaugų teikimas yra galimybė veiklos stiprinimui, tačiau tam reikalingi specifiniai žmogiškųjų išteklių gebėjimai bei infrastruktūra.
4. Siekiant užtikrinti vietos bendruomeninių organizacijų veiklos teisinių pagrindų įgyvendinimą, būtinas šių įstatymų įgyvendinimo kasmetinis vertinimas (monitoringas) ir vertinimo rezultatų aptarimas bei tolesnės diskusijos LVBOS narių tarpe, inicijuojant šiais klausimais **darbo grupę** su Vidaus reikalų, Socialinės apsaugos ir darbo bei Žemės ūkio ministerijomis.

Diskusiją moderavo

M. Romerio universiteto prof. Andrius Stasiukynas.